

ΕΡΕΥΝΑ

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΩΙΜΗ
ΛΕΣΒΙΑΚΗ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

ΔΥΟ ΝΕΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ-ΠΟΛΛΑ ΝΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (Β')

του Παναγιώτη Δ. ΜΙΧΑΗΛΑΡΗ*

Γράψαμε στην τελευταία επιφυλλίδα μας για τους Λέσβιους που βρέθηκαν εγκατεστημένοι το 1540 και 1544 στις γειτονιές της Κωνσταντινούπολης με βάση το δημοσίευμα του Στέφανου Γερασίου, “Έλληνες της Κωνσταντινούπολης στα μέσα του ΙΣΤ΄ αιώνα”, περ. *Η Καθ’ Ημάς Ανατολή*, τ. Β΄ (1994), σ. 116-138 και αυτούς τους συσχετίσαμε με τους Λέσβιους που μετά την κατάληψη της Λέσβου μετακίνησε βία ο Μωάμεθ για να δώσει και πάλι ζωή στην Βασιλεύουσα που λόγω των συνεχών συγκρούσεων είχε αποδεκατισθεί πληθυσμιακά. Είδαμε με άλλα λόγια μια δραστήρια “κοινότητα” συμπατριωτών να δρα, να αναπτύσσεται και να πληρώνει φόρους μέσα στο σύστημα πλέον της οθωμανικής επικράτειας και ειδικότερα ως ενεργό πληθυσμιακό τμήμα της Πόλης.

Σήμερα ο λόγος θα είναι για μια άλλη δραστηριότητα που ανάγεται στον ίδιο αιώνα, τον 16ο και έχει να κάνει με την κίνηση συμπατριωτών μας προς τα δυτικά. Τις πληροφορίες μας τις δίνει το δημοσίευμα του Γεράσιμου Παγκράτη, “Το κοσουλάτο των Μυτιληνναίων στην Κέρκυρα (1548-1549)”, που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Εώς και Εσπέρια*, τ. 4 (1999-2000), σ.22-44.

Ο συγγραφέας έχει εντοπίσει ότι αμέσως μετά τη λήξη του Τουρκοβενετικού πολέμου (1537-1540), δηλαδή τουλάχιστον μετά από το 1540 φθάνουν λεσβιακά πλοία στο λιμάνι της Κέρκυρας μεταφέροντας προϊόντα στην πιάτσα του νησιού. Έχουμε δηλαδή κανονικές εμπορικές σχέσεις ανάμεσα στην τουρκοκρατούμενη Ανατολή και στον εχθρό της, την βενετσιάνικη επικράτεια. Οι εχθρότητες βέβαια αυτές και οι διάφορες ανατροπές διαρκούν (αν διαρκούν) όταν υπάρχει εμπόλεμη κατάσταση. Κατά τα λοιπά η οικονομία έχει την δική της λογική -πάντα την είχε- και λίγο μετρούν οι αντιπαλότητες.

Ο Μυτιληνναίοι караβοκέρηδες, (και άλλοι από τον χώρο του ΒΑ Αιγαίου και της Ανατολής) εκμεταλλεύονται το γεγονός ότι το λιμάνι της Κέρκυρας έχει αναχθεί από τους Βενετούς σε λιμάνι εισαγωγής προϊόντων στην επικράτειά τους, αλλά και εξαγωγής δικών τους προϊόντων προς την επικράτεια της Ανατολής (λιμάνι, όπως λεγόταν *transito*). Κατά συνέπεια οι έμποροι και οι πλοιοκτήτες της Οθωμανικής αυτοκρατορίας (και ανάμεσα τους οι πατριώτες Μυτιληννοί) μπορούν ελεύθερα να πουλούν προϊόντα από το νησί μας, ή να μεταφέρουν για λογαριασμό άλλων προϊόντα, και αντιστρόφως να φορτώνουν τα καράβια τους με βιοτεχνικά δυτικά προϊόντα και να τα πωλούν στις αγορές της Ανατολής.

Ανάμεσα στα ονόματα των Μυτιληννίων του 1548-1549 που φθάνουν στο λιμάνι της Κέρκυρας μας δίνει ο συγγραφέας της μελέτης τα ονόματα: Νικόλαος Αξιώτης, Ραμάνδας Ραΐζης μουσουλμάνος από τον Μόλυβο, Δούκας Γλαβάς, Δούκας Βάτος, Γεώργιος Κρίκης από Μόλυβο,

Ιάκωβος Κομνηνός, Ιωάννης Βιζινός από Μόλυβο κ.ά.

Αυτοί λοιπόν οι έμποροι και караβοκέρηδες από το νησί μας όταν φθάνουν στην πιάτσα της Κέρκυρας, τόπο φυσικά που είναι έξω από τα νερά τους βρίσκονται σε δυσκολία να κάνουν σωστά τη δουλειά τους, να επικοινωνήσουν με το ντόπιο στοιχείο και την βενετσιάνικη γραφειοκρατία. Η δυσκολία αυτή λοιπόν τους υποχρεώνει να ιδρύσουν ένα λεσβιακό “προξενείο” στην Κέρκυρα, το οποίο να τους διευκολύνει στις διαπραγματεύσεις τους. Αναθέτουν λοιπόν την εκπροσώπησή τους στον Κερκυραίο Ιάκωβο Σπετζιέρη, ο οποίος, έναντι αμοιβής φυσικά, αναλαμβάνει να παρέχει σ’ αυτούς αλλά και όσους άλλους φθάνουν στην Κέρκυρα “ίνα έχωσιν προσπάθειαν και άλλην χρειώδη βοήθειαν, σαν και άλλα γένη εις πολλάς πόλεις”.

Και η πράξη τους αυτή δεν είναι έγγραφο ιδιωτικό αλλά παίρνει χαρακτήρα επίσημου ντοκουμέντου καθώς γίνεται στο γραφείο του νοταρίου (του συμβολαιογράφου της εποχής) της Κέρκυρας Αντώνιου Μεταξά.

Ο συγγραφέας υποθέτει βέβαια ότι το να εργάστηκε ο Ιάκωβος Σπετζιέρης ως πρόξενος των караβοκέρηδων του ΒΑ Αιγαίου και μετά το 1549 συγκεντρώνει πολλές πιθανότητες και τούτο γίνεται φανερό από το γεγονός ότι οι Γιαννιώτες έμποροι που μετέφεραν προϊόντα στην πιάτσα της Βενετίας διαμαρτυρήθηκαν έντονα επειδή η ίδρυση προξενείου τους καλούσε τις δουλειές. Εξάλλου η ανεκτική στάση της Βενετίας έναντι του εξ Ανατολών εμπορίου διατηρήθηκε αναλλοίωτη επί έναν αιώνα ακόμα τουλάχιστον. Έχουμε ακόμα μαρτυρίες ότι Μυτιληννοί караβοκέρηδες μαζί με άλλους από άλλα μέρη της Ανατολής επιχειρήσαν δύο φορές (το 1630 και το 1644) να συστήσουν προξενείο και στο νησί της Ζακύνθου, που είχε το ίδιο προνομιακό εμπορικό καθεστώς.

Βλέπουμε λοιπόν και πάλι ότι η κατακτημένη λεσβιακή κοινωνία των πρώτων αιώνων μετά την πτώση της στα χέρια των Τούρκων έχει αρχίσει να κινείται, όπως όλες άλλωστε οι κοινωνίες που συνέρχονται από το σοκ της αλλαγής κατακτητή. Παράγει προϊόντα, ζει από αυτά, πληρώνει φόρους· οι κάτοικοί της έχουν πλοία, εμπορεύονται, κάνουν μακρά ταξίδια και μάλιστα χειμωνιάτικα, μεταφέρουν στάρια, πρινοκόκι κ.λ.π. στις βενετσιάνικες πιάτσες, φορτώνουν από αυτές βιοτεχνικά προϊόντα. Όλα αυτά τα υποπευόμαστε επειδή διαφορετικά δεν εξηγείται η ανάπτυξη του 18ου και 19ου αιώνα. Και να που σιγά-σιγά αρχίζουν χάρις στις έρευνες, νεωτέρων κυρίως ιστορικών να έρχονται στο φως τα στοιχεία εκείνα που θα μας επιτρέψουν να σχηματίσουμε μια καλή εικόνα της λεσβιακής, της ελληνικής τουρκοκρατούμενης κοινωνίας.

* Ο Παναγιώτης Μιχαήλαρης κατάγεται από τον Ματαμάδο. Είναι Ιστορικός στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών.